AUT, XLII-XLIII, 2004-2005, p. 127-135

FORME NELITERARE ÎN FONETICA SCRIERIL0R LUI ANTIM IVIREANUL

de
Adina CHIRILĂ

Pentru istoria limbii române literare, activitatea mitropolitului Antim Ivireanul înseamnă un moment esențial, cu dublă valență: impunerea limbii române ca limbă de cult în detrimentul slavonei şi începutul unui proces de modernizare a limbii în spirit occidental.

Necunoscând la venirea sa târzie în Țara Românească limba locului, este pertinentă presupunerea că Antim Ivireanul a învățat româna din surse diferite atât din punct de vedere socio-cultural, cât şi dialectal. Pe lângă varianta literară sudică la care avea acces nemijlocit ca membru al clerului muntean, Antim a putut cunoaşte şi variantele literare de tip nordic, prin intermediul cărților bisericeşti elaborate în diverse regiuni geografice şi care ajunseseră şi în Muntenia. Pe de altă parte, tipăriturile care ilustrau cu precădere variantă literară muntenească, realizate în decursul secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea, prezentau numeroase trăsături lingvistice nordice, din cauze istorice şi culturale multiple. De asemenea, starea generală a culturii scrise româneşti la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea era în măsură să aducă în mediul cărturăresc al lui Antim Ivireanul elemente străine variantei literare muntenești propriu-zise. Datorită prestigiului cărților bisericeşti traduse şi scrise de Dosoftei în română şi datorită unor cărturari şi tipografi care s-au ocupat de apariția unor scrieri românești în Muntenia (de pildă, Mitrofan al Huşilor şi al Buzăului), varianta literară moldovenească exercita în a doua jumătate a secolului al XVII-lea o puternică influență asupra celei muntenești.

Pe de altă parte, în aceeaşi perioadă s-a conturat şi o tendință de acceptare în sistemul normativ al limbii cultivate din toate regiunile şi a unor forme ale vorbirii populare[1], fenomen cu multiple cauze sociale şi politice (Ivănescu 12 / 619 şi 11 / 372-373). *Biblia de la Bucureşti* este un bun exemplu atât pentru influența nordică exercitată asupra scrisului

[1] Totuşi, concesia făcută graiurilor s-a realizat întotdeauna cu parcimonie, tradiția a rămas să controleze aplicarea normei, mai ales că textele religioase, care, prin sacralitatea lor, erau cele mai refractare inovației, dețineau încă supremația din punct de vedere numeric.

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

muntenesc, cât şi pentru practica acceptării în limba cultă a unor fenomene populare.

În aceste condiţii, idiomul pe care a putut să şi-l însuşească Antim Ivireanul era unul mai diversificat decât varianta literară muntenească propriu-zisă, oferindu-i o multitudine de mijloace de expresie pe care, în decursul anilor, de la o lucrare la alta, cărturarul din Muntenia le va elimina din limbajul său, considerându-le abateri de la norma muntenească, sau, dimpotrivă, le va valorifica.

De cele mai multe ori, cercetătorii au avut în vedere numai creaţia omiletică originală a lui Antim Ivireanul[2], atât din punctul de vedere al nivelului limbii literare, cât şi din perspectiva realizării artistice. Se impune însă o extindere a cercetării şi asupra celorlalte lucrări, fie scrieri originale, tipărite sau rămase în manuscris, fie traduceri. Numai în felul acesta vom putea avea o imagine completă a procesului de însuşire a limbii române în varianta literară muntenească de către Antim Ivireanul, a influenţelor pe care celelalte variante literare şi limba populară le-au impus limbii mitropolitului şi a manierei în care, intenţionat sau nu, scriitorul şi traducătorul Antim Ivireanul a folosit aceste particularităţi lingvistice străine de varianta literară muntenească propriu-zisă.

Pentru studiul de faţă am extras material lingvistic din şapte cărţi scrise, traduse sau tipărite de Antim Ivireanul, pe care le-am considerat ilustrative pentru cele spuse anterior: trei lucrări originale tipărite în timpul vieţii autorului (*Învăţătură pre scurt pentru taina pocăinţii*, Râmnic, 1705, *Învăţătura bisericească*, Târgovişte, 1710 şi *Capete de poruncă*, Târgovişte, 1714), două texte originale păstrate în manuscris (*Chipurile Vechiului şi Noului Testament* sau *Cronograful ilustrat*, 1 iulie 1709 şi *Aşezământul mănăstirii Antim*, 24 aprilie 1713), o carte tradusă de Antim Ivireanul (*Ceaslov românesc*, Târgovişte, 1715) şi o lucrare polemică de dogmatică, tipărită de el (*Carte sau lumină cu drepte dovediri*, Snagov, 1699). Iată care sunt fenomenele fonetice populare din limba cărţilor mitropolitului muntean:

[***ă***] medial protonic > [***a***] în *maslin* (CVNT/O, 243, 267), *vrajmaşul* (ÎB/O, 369). Evoluţia are loc în prezenţa unui [***a***] accentuat în silaba următoare sau este determinată chiar de accentul din silaba următoare. Apare cu precădere în textele moldoveneşti, fără a fi o normă în varianta literară moldovenească. Nu am consemnat alte cazuri la Antim Ivireanul.

[***ă***] > [***î***] ([***i***]) în *am* (*ai*, *au*) *râdicat* (C, 2^{r}, 6^{r}, 8^{v}, 24^{r}, 56^{r}), *să ridicăm* (CP/O, 390), *voi râdica* (C, 30^{r}), *râsipeşte* (C, 13^{v}). Fenomenul este o inovaţie a graiurilor sudice (din Muntenia şi Transilvania de sud,

[2] Vezi, de exemplu, cap. *Începuturile scrisului retoric:* ***Didahiile*** *lui Antim Ivireanul. Valoarea artistică a predicilor lui Antim*, în Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu 16 / 183-200.

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

Gheție 6 / 100) şi apare în texte după mijlocul secolului al XVII-lea, mai ales în documente laice, dar în număr mai redus decât fonetismul vechi, care continuă să aibă statut de normă literară, unică la început, apoi în concurență cu cea nouă, până târziu[3]. Prezența exemplelor cu [***î***] în număr relativ mare la Antim Ivireanul în texte religioase este surprinzătoare, mai ales că inovația nu se va impune ca normă literară unică decât târziu, în epoca modernă.

[***e***] > [***ă***] în *străin* (ÎB/O, 380), dacă avem în vedere etimonul propus de I. Gheție, lat. **exterrinus* sau *exterrenus* (9 / 179, 180). În epoca veche a românei literare, evoluția lui [***e***] la [***ă***] în *strein – străin* este consemnată foarte rar: o singură dată în documentele din Moldova în secolul al XVI-lea, iar în secolele următoare de puține ori în scrieri din arii nordice diferite (Gheție, Mareş 10 / 87). La Antim Ivireanul este o excepție de la norma literară generală.

[***e***] > [***i***], prin asimilare vocalică ([***e***] – [***i***] > [***i***] – [***i***]) în *striin* (ÎPTP/O, 360), *striini* (CVNT/O, 276). Existența pronunțiilor cu [***i***] în unele arii ale dacoromânei în epoca veche este dovedită de consemnarea fenomenului în documente provenind din Muntenia şi Banat-Hunedoara (Gheție 4 / 296, Gheție, Mareş 10 / 88). În ceea ce priveşte strict situația evoluției fonetismului etimologic în Țara Românească, nu se poate ajunge la o concluzie precisă: comentând existența lui *striin* într-un document scris în regiunea Bucureştiului (unde astăzi norma populară impune pronunția *strein*), de la începutul secolului al XVIII-lea, I. Gheție şi Al. Mareş afirmă că este posibil ca aria lui *striin* să fi fost în epoca veche mai largă decât în zilele noastre (10 / 86, 87). Întocmai ca *străin*, forma *striin* constituie la Antim Ivireanul o excepție de la norma literară.

[***e***] medial aton > [***i***] în *aşijdirea* (ÎB/O, 382), *driptatea* (C, 7^{r}), *mirile* (C, 13^{v}), *pretutindinea* (CL, 16^{v}, C, 6^{v}), *ucinici* (CL, 4^{v}), *ucinicilor* (C, 5^{v}), *videnie* (CVNT/O, 297), *videniia* (CVNT/O, 260, 289). Fenomenul apare mai ales în textele din Moldova, în toată epoca veche a românei literare. Este consemnat şi în textele sudice, la Coresi, la popa Bratul, la Radu de la Măniceşti, la popa Ioan Românul, în *Biblia de la Bucureşti* etc. În a doua etapă a vechii române literare fenomenul pierde din vitalitate, astfel încât după 1700, spre mijlocul secolului al XVIII-lea, tipăriturile (inclusiv cele moldoveneşti şi ardeleneşti) pun în circulație numai cuvinte cu [***e***] medial aton conservat (Gheție 4 / 297), după modelul literar muntenesc.

[3] *Regule ortografice stabilite de Academia Română în anul 1904* acceptă pentru cuvintele de acest tip două forme: *lacrimă – lacrămă* (p. 24), *năsip – nisip* (p. 25). Abia îndreptarul din 1932 al lui Sextil Puşcariu şi Teodor A. Naum face precizarea: „se rosteşte cu ***i*** nu cu ***ă***: […] *nisip*, *ridic*” (13 / 20; vezi şi p. 164).

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

Am consemnat o singură dată [***i***] în loc de [***î***] în *tinăr* (C, 21^{v}) (cu [***i***] păstrat sau refăcut după pluralul *tineri*), particularitate a graiurilor din sud-vestul Dacoromaniei.

De asemenea, de două ori apare [***i***] în loc de [***î***] în *simbete* (AMA/O, 331) şi *simbetile* (AMA/O, 335), în vecinătatea formei literare *sâmbăta* (AMA/O, 331). Fonetismul contravine atât normei literare muntenești, care nu admite rostirea moale a fricativei în această situație, cât şi normei variantelor literare nordice, care prezintă o anumită preferință pentru rostirea dură a dentalelor fricative şi africate. Cu toate acestea, el este consemnat în texte nordice şi sudice în toată perioada românei literare vechi, mai întâi în scrierile elaborate în regiunile nordice, propagat apoi în scrieri muntenești. Apariția lui în texte scrise în regiuni unde se consemnează rostirea dură a consoanelor amintite (Oltenia, Banat-Hunedoara, Transilvania de nord-est şi Moldova) comportă mai multe posibile explicații, eliminate de I. Gheție şi Al. Mareş, care sunt de părere că în cazul lui [***s***] + [***i***] în cuvinte de tipul *simbătă*, *singe*, *sinteți* etc. este vorba de hipercorectitudine orală sau grafică, apărută la unii scriitori care percepeau notarea dură a lui [***s***], ([***dz***]), [***z***] şi [***ț***] ca neliterară, pentru că aveau fenomenul în grai[4]. La Antim Ivireanul astfel de forme sunt rare şi ar fi putut pătrunde din textele olteneşti, care le consemnează destul de frecvent.

[***î***] accentuat sau neaccentuat > [***i***] în (*ai*) *intimpinat* (C, 2^{r}, 27^{v}) *să întimpini* (C, 13^{v}). Fenomenul apare în unele graiuri nordice şi nu este cunoscut în graiurile din Țara Românească (Ivănescu 12 / 480). Prezența lui la Antim Ivireanul se poate datora influenței unui text nordic în care fenomenul dialectal a fost înregistrat.

Oclusiva dentală sonoră [***d***] reflectă o rostire dură în *dăspărțită* (C, 26^{r}), *dăşărt* (C, 30^{r}), *dăşărtăciune* (C, 8^{v}), *dă vreme ce* (CL, 7^{r}), *dăznădăjduire* (C, 15^{v}). Fenomenul este o particularitate a graiurilor muntenești, care îşi găseşte rar loc în tipăriturile secolului al XVI-lea (la Coresi), dar apare cu o frecvență mai mare în textele muntenești laice din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea (Gheție 4 / 102, 308). La Antim Ivireanul apare ca excepție pe lângă norma literară generală cu [***d***] neutru în aceste poziții.

Consoanele dentale [***s***], [***z***], [***ț***] se rostesc dur în *să asamănă* (ÎPTP/O, 350), *asămănare* (C, 2^{v}, 26^{r}), *însămânăm* (CP/O, 394), *însămnând* (CVNT/O, 288), *sara* (ÎPTP/O, 360), *săcerişul* (CL, 8^{v}), *sărbează* (CVNT/O, 306); *dumnezăescul* (CL, 16^{v}), *Dumnezău* (CL, 1^{v}, 16^{v}, 22^{r}, 24^{r}, ÎPTP/O, 352, unde forma cu [***z***] dur apare de cinci ori pe

[4] Vezi opiniile emise de lingvişti în această problemă, printre care G. Ivănescu, Al. Rosetti, O. Densusianu, prezentate şi combătute de I. Gheție şi Al. Mareş, precum şi concluziile formulate, în 10 / 170-173 şi Gheție 6 / 139, 140.

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

aceeaşi pagină, în paralel cu forma muntenească *Dumnezeu*, uneori în aceeaşi frază: „păcatul iaste o despărţire de la Dumnezău *şi nu te lasă să vezi faţa şi slava lui Dumnezeu*"), *zua* (*zâua* > *zuua* > *zua*) (ÎPTP/O, 354); *agonisâţ* (AMA/O, 338), *înţălepţeşte-mă* (C, 8^{v}), *preoţ* (AMA/O, 338). Textele munteneşti au consemnat oricând acest fenomen, în număr mai mare spre sfârşitul secolului al XVII-lea (sub influenţa cărţilor religioase moldoveneşti, unde fenomenul apare în documente şi cărţi începând cu secolul al XVI-lea, ca şi în lucrări elaborate în Oltenia, Banat-Hunedoara, nordul Transilvaniei, cu un mare aport în statistica fenomenului adus de *Biblia de la Bucureşti*) şi foarte rar după 1700 (Gheţie 6 / 332). I. Gheţie este de părere că, după această dată, cele mai multe lucrări nu conţin astfel de forme, între care se numără şi tipăriturile lui Antim Ivireanul (Gheţie 6 / 332). Exemplele menţionate mai sus contrazic însă afirmaţia lingvistului bucureştean. Deşi respectă consecvent norma muntenească, acceptând rostirea moale a consoanelor în cauză, Antim Ivireanul utilizează, după cum se vede din exemplele de mai sus, şi forme cu [***e***] şi [***i***] velarizate după consoanele dure.

Pe lângă norma literară generală care impunea rostirea muiată a consoanelor fricative prepalatale [***ş***] şi [***j***] în poziţie tare, am consemnat la Antim Ivireanul şi numeroase exemple cu [***ş***] şi [***j***] duri în aceeaşi poziţie: *aşăzată* (CVNT/O, 241), *am aşăzat* (AMA/O, 328), *aşăzământurile* (AMA/O, 339), *catastişăle* (AMA/O, 341), *dăşărtăciune* (C, 8^{v}), *în dăşărt* (C, 30^{r}), *să nu greşăsc* (C, 7^{v}), *înşălând* (ÎB/O, 382, CVNT/O, 260), *mişăl* (C, 23^{v}), *oraşăle* (CL, 8^{v}), *şădea* (CVNT/O, 254), *şăzi* (CVNT/O, 321); *dojănire* (CL, 6^{v}), *ieromonaş* (AMA/O, 329), *m-am jăfuit* (C, 22^{r}), *jărtvă* (CVNT/O, 247, 260), *jărtve* (AMA/O, 327), *jărtvuiesc* (CVNT/O, 293), *să* (*să*) *jărtvuiască* (CVNT/O, 275, ÎB/O, 373), *va jărtvui* (CVNT/O, 293), *jărtvenic* (CP/O, 387), *jâdovii* (CL, 2^{r}), *jârtva* (C, 27^{r}), *necăjăsc* (C, 22^{v}, 28^{v}). Fonetismul apare, în epocă, în texte provenind din toate zonele ţării (fără a deveni normă literară[5]), alături de grafii reflectând rostirea moale, după ce, în secolele anterioare, fenomenul velarizării vocalelor [***e***] şi [***i***] după [***ş***] şi [***j***] era cunoscut doar în graiurile din câteva regiuni din Ţara Românească (şi înainte de 1500) şi Banat-Hunedoara (Gheţie, Mareş 10 / 179). Extinderea fonetismului în ariile nordice, exceptând Crişana, s-a făcut mai târziu, până la sfârşitul secolului al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea, când se remarcă o sporire a frecvenţei şi în textele

[5] Consemnând tocmai abundenţa formelor de acest tip în opera lui Antim Ivireanul, considerată concludentă pentru evoluţia variantei literare sudice la sfârşitul secolului al XVII-lea şi la începutul secolului al XVIII-lea, I. Gheţie crede că, cel puţin pentru această perioadă, putem vorbi despre o normă dublă în ceea ce priveşte regimul fricativelor prepalatale urmate de [***e***] şi [***i***] în Ţara Românească. Aceeaşi situaţie este înregistrată şi în Moldova, Transilvania de sud-vest şi Banat-Hunedoara (Gheţie 4 / 449).

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

moldoveneşti (Ivănescu 11 / 243-244, Gheţie 6 / 140-141). La Antim Ivireanul am înregistrat numeroase cazuri de velarizare a vocalelor anterioare precedate de consoanele dure.

Sporadic, labiodentala [***f***] + iot > [***h!***]: *herbinteala* (CL, 17^{v}), *hervinte* (CL, 17^{v}), *hiară* (CVNT/O, 254), *hiarăle* (CVNT/O, 296), *hier* (CVNT/O, 255). Formele acestea apar alături de cele literare cu labiodentala intactă, mult mai numeroase: *fiară* (CVNT/O, 297), *fier* (CVNT/O, 281), *fierbinte* (CL, 17^{r}) etc. Fenomenul palatalizării labialelor este larg răspândit în graiurile dacoromâne, cu situaţii diferite din punct de vedere istoric şi geografic pentru fiecare consoană în parte. Fără a fi acceptată ca normă unică în nici o variantă literară (acest lucru se întâmplă mai cu seamă în cazul celorlalte labiale, palatalizarea fiind considerată o particularitate a vorbirii populare de care scrisul literar trebuia să se delimiteze), palatalizarea labiodentalei [***f***] în stadiul [***h!***] apare în epoca veche în scrieri de proveniență moldovenească, oltenească, din sud-vestul şi nordul Ardealului, dar şi în texte munteneşti. Numărul exemplelor din textele elaborate în Ţara Românească este destul de redus şi sunt atestate cu precădere în a doua jumătate a secolului al XVII-lea (Gheţie 4 / 100, 306).

Grupul consonantic [***şč***] (< lat. *sci*, *sce*) ([***č***] > [***t!***] > [***t***]) apare neevoluat la [***şt***], în *mişce* (AMA/O, 337), formă construită prin analogie cu *mişca*, *mişc* (Densusianu 5, II / 83). Exemplul este izolat la Antim Ivireanul.

În ansamblu, norma fonetică a textelor lui Antim Ivireanul este cea a variantei literare munteneşti. Însă traducătorul ori scriitorul Antim Ivireanul manifestă o interesantă deschidere spre forme „străine”. După cum am arătat, formele regionale neliterare, fie sudice, fie nordice, sunt rare, cu excepţia fenomenului velarizării vocalelor [***e***] şi [***i***] după [***ş***] şi [***j***] în poziţie tare şi a fenomenului rostirii dure a consoanelor [***s***], [***z***] şi [***ţ***], după modelul oferit de cărţile elaborate în variantele literare nordice, deşi nici aici aceste forme nu au statut de normă literară. Desigur, un rol major în apariţia acestora la Antim Ivireanul se datorează modelului lingvistic al *Bibliei de la Bucureşti*.

Este de presupus că formele populare, neliterare, şi mă gândesc aici în primul rând la cele de tip nordic, i-au fost furnizate de surse *literare*, pătrunzând în conştiinţa lingvistică a cărturarului muntean ca posibilităţi de expresie egal valabile în limba română. Numai în cazul fenomenelor specifice graiurilor din Ţara Românească putem presupune şi o influenţă directă a graiurilor, alături de cea mijlocită de textele literare.

*

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

Din perspectiva analizei fonetice a textelor lui Antim Ivireanul, constatăm că mitropolitul muntean nu este un reformator al limbii române literare de la sfârşitul secolului al XVII-lea, în sensul atitudinii unuia care a preferat anumite forme inedite în locul altora şi le-a impus ca normă pentru româna literară de mai târziu. Oscilaţia sa între forme literare şi populare, între forme sudice şi nordice, între forme specifice veacului său şi forme arhaice deja la începutul secolului al XVIII-lea atestă la Antim Ivireanul o cunoaştere generală, sincronică şi diacronică a limbii române, o intuire a bogăţiei posibilităţilor de construire a textului şi, ceea ce este atât de interesant la nivelul limbii lui Antim Ivireanul, o asumare a libertăţii de a se lăsa în voia acestei intuiţii.

IZVOARE

AMA = Antim Ivireanul, *Aşezământul mănăstirii Antim*, 24 aprilie 1713, în Antim Ivireanul, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

BB = *Biblia 1688*, I-II, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2001, 2002.

C = *Ceasoslov*, Târgovişte, 1715.

CL = *Carte sau lumină cu drepte dovediri din dogmele Beserecii Răsăritului…*, Snagov, 1699.

CP = Antim Ivireanul, *Capete de poruncă*, Târgovişte, 1724, în Antim Ivireanul, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

CVNT = Antim Ivireanul, *Chipurile Vechiului şi Noului Testament*, 1 iulie, 1709, în Antim Ivireanul, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

ÎB = Antim Ivireanul, *Învăţătură bisericească*, Târgovişte, 1710, în Antim Ivireanul, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

ÎPTP = Antim Ivireanul, *Învăţătură pre scurt pentru taina pocăinţii*, Râmnic, 1705, în Antim Ivireanul, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

MLD = *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, vol. I, *Genesis*, Iaşi, 1988, vol. II, *Exodus*, Iaşi, 1991, vol. III, *Leviticus*, Iaşi, 1993, vol. IV, *Numerii*, Iaşi, 1995, vol. V, *Deuteronomium*, Iaşi, 1997.

BIBLIOGRAFIE

Antim Ivireanul, *Opere*, Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

Arvinte, V., *Normele limbii literare în* ***Biblia de la Bucureşti*** *(1688)*, în *Biblia 1688*, I, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2001, p. I-CLXXXIV.

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

Chivu, Gh., Georgescu, Magdalena, Gheţie, I., Moraru, Alexandra, Suciu, Emil, Vîrban, Floarea, Zgraon, Florentina, *Contribuţii la istoria limbii române literare. Secolul al XVIII-lea (1688-1780)*, Cluj, Clusium, 2000.

Chivu, Gheorghe, Costinescu, Mariana, Frâncu, Constantin, Gheţie, Ion, Roman Moraru, Alexandra şi Teodorescu, Mirela, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Bucureşti, EA, 1997.

Densusianu, Ov., *Istoria limbii române*, vol. I, *Originile*, vol. II, *Secolul al XVI-lea*, Ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, EŞ, 1961.

Gheţie, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, EA, 1975.

Gheţie, Ion, *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)*, Bucureşti, ED, 2000.

Gheţie, I., *Introducere în dialectologia istorică românească*, Bucureşti, EA, 1994.

Gheţie, I., *În legătură cu etimologia lui* ***străin***, în SCL, XXVI (1975), nr. 2, p. 175-182.

Gheţie, I., Mareş, Al., *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, EA, 1974.

Ivănescu, G., *Problemele capitale ale vechii române literare*, extras din BIFR, XI-XII (1944-1945), p. 1-412.

Ivănescu, G., *Istoria limbii române*, ediţia a II-a, Îngrijirea ediţiei, indice de autori şi indice de cuvinte: Mihaela Paraschiv, Iaşi, Editura Junimea, 2000.

Puşcariu, Sextil, Naum, Teodor, A., *Îndreptar şi vocabular ortografic*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1932].

Regule ortografice stabilite de Academia Română în anul 1904, Sibiu, 1904.

Rosetti, Al., *Istoria limbii române*, I, *De la origini până în secolul al XVII-lea*, Ediţie definitivă, Bucureşti, EŞE, 1986.

Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, L., *Istoria limbii române literare*, vol. I, *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Minerva, 1971.

Vasiliu, Emanuel, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, Bucureşti, EA, 1968.

SIGLE ŞI ABREVIERI

BIFR = „Buletinul Institutului de Filologie Română”, Iaşi, I (1933) ş.u.
EA = Editura Academiei
ED = Editura Didactică
EŞ = Editura Ştiinţifică
EŞE = Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice”, Bucureşti, I (1950) ş.u.

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)

UNLITERARY FORMS IN THE PHONETICS OF ANTIM IVIREANUL'S WORKS

(Abstract)

Antim Ivireanul wrote and translated religious books into Romanian in a period of time when cultivated Romanian language was still divided into some literary variants. He represents the muntenian (southern) literary variant, having regard for its rules in phonetics, morphology, syntax and vocabulary. Nevertheless, Antim Ivireanul is open to a variety of "alien" forms, both cultivated and popular. This was possible due to several facts.

Regarding the very issue of the popular phonetic elements in Antim Ivireanul's language, some facts have to be underlined:

Popular phonetic elements, both northern and southern, are not in great number; Antim Ivireanul does not prefer one specific popular form to the prejudice of a literary one, he is not a "reformer" in this sense.

Most likely, Antim Ivireanul encountered these forms not directly, in one or another popular idiom, but in various *literary* sources; only for those facts that are proper to southern popular idioms we can assume, though with reserves, a direct influence.

Antim Ivireanul oscillates between literary and popular, southern and northern, ancient and contemporary forms. This variation proves Antim's general, synchronic and diachronic knowledge of the language, his intuition about the various possibilities of expression in Romanian, and an assumed liberty to leave himself to the discretion of that intuition.

BDD-A6353 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:07 UTC)